

Samenvatting

Ontwerpbeheerplan bijzondere natuurwaarden

Meijendel & Berkheide

Natura 2000-ontwerpbeheerplan periode 2016 – 2022

Een bijdrage aan het Europese programma Natura 2000

=====

Het Ontwerpbeheerplan is opgesteld door de Provincie Zuid-Holland met medewerking van gebiedspartijen. Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland hebben het als Ontwerp vastgesteld, en zo ook de staatssecretaris van Economische Zaken, de minister van Infrastructuur en Milieu en de Minister van Defensie.

Het Ontwerpbeheerplan bijzondere natuurwaarden Meijendel & Berkheide ligt gedurende zes weken vanaf 9 mei 2016 ter inzage op de volgende adressen:

- het loket van het provinciehuis van Zuid-Holland (Zuid-Hollandplein 1, Den Haag);
- gemeentehuis van de gemeente Katwijk (Koningin Julianalaan 3, Katwijk aan Zee)
- gemeentekantoor van de gemeente Wassenaar (Johan de Wittstraat 45, Wassenaar)
- ministerie van Economische Zaken, Prins Clauslaan 8 te Den Haag
- ministerie van IenM, Plesmanweg 1-6 te Den Haag

Tevens is het ontwerp-beheerplan te raadplegen via internet (www.zuid-holland.nl/terinzage).

Meijendel & Berkheide: unieke duinnatuur

Het Natura 2000-gebied Meijendel & Berkheide heeft een unieke en gevarieerde duinnatuur, die het waard is om te beschermen. De witte duinen in de zeereep, de grijze duinen met de duingraslanden, de duinbossen met droge, natte en binnenduinbossen, het duinstruweel en de vochtige duinvalleien die er voorkomen vertegenwoordigen een unieke flora en fauna. Onder andere de nauwe korfslak en de meervleermuis komen er voor.

Het Beheerplan Meijendel en Berkheide geeft de natuurmaatregelen aan waarmee de Natura 2000-doelen in dit gebied gehaald kunnen worden. Ook worden het gebruik van het gebied en de omgeving getoetst op hun effect op deze doelen. De Natura 2000-doelen zijn van belang voor de kwaliteit van het duinlandschap. Van oudsher wordt dit gebied gebruikt voor recreatie, drinkwatervoorziening, kustveiligheid en defensie. In deze tradities past respect voor de natuur. Het Natura 2000-beheerplan speelt daarop in: een verantwoord samengaan van natuur en economisch gebruik.

Natura 2000-gebied – wat is dat?

Het natuurgebied Meijendel & Berkheide is aangewezen als Natura 2000-gebied. Deze status is een uitwerking van afspraken in Europees verband over natuurgebieden die zo belangrijk zijn dat ze internationale bescherming verdienen. Dit netwerk van Natura 2000-gebieden heeft een rijke diversiteit aan planten en dieren, waarin de mens kan recreëren en soms wonen en werken, met voorwaarden voor het beheer waardoor de natuur zich kan handhaven.

In Nederland zijn 166 van dergelijke gebieden aangewezen, waarvan 23 in Zuid-Holland. De Zuid-Hollandse gebieden leveren een bijdrage aan de kwaliteit van leven in deze provincie.

Natura 2000 - aanwijzen en beheren

De staatssecretaris van Economische Zaken bepaalt met een aanwijzingsbesluit dat een gebied tot het Nederlandse Natura 2000-netwerk behoort. In dit aanwijzingsbesluit staat de begrenzing van het gebied en de planten- en diersoorten die in dit gebied beschermd moeten worden. In 2013 is het aanwijzingsbesluit Meijendel & Berkheide vastgesteld, in 2014 is de begrenzing aangepast.

Voor elk Natura 2000-gebied maakt de overheid (het ministerie of de provincie) een beheerplan. In een beheerplan staat waarom dat gebied beschermd moet worden, of het goed gaat met de natuur, welk natuurbeheer er moet worden uitgevoerd, wie dat doet en hoe de kosten zijn gedekt. En ook staat er in of er nieuwe afspraken nodig zijn over wat er wel en wat er niet mag in dat gebied. De overheid betreft daarbij altijd de eigenaren en gebruikers van het gebied en de lokale of regionale natuur- en belangenorganisaties.

Natura 2000-gebied Meijendel & Berkheide

Ligging

Het Natura 2000-gebied Meijendel & Berkheide ligt in de gemeenten Den Haag, Wassenaar en Katwijk in de provincie Zuid-Holland. Het gebied bestaat uit het duingebied aan de westzijde van Wassenaar, in het zuiden begrensd door Scheveningen – Den Haag en in het noorden door Katwijk aan Zee. In het beheerplan onderscheiden we twee gebieden: Meijendel en Berkheide. Waar in het beheerplan gesproken wordt over Meijendel & Berkheide, wordt het hele gebied bedoeld dat als Natura 2000-gebied is aangewezen.

Duinsoorten

Meijendel & Berkheide is vooral uniek door de diverse soorten duinen die er voorkomen. De grote dynamiek van water en wind maakt dat er direct langs de kust meestal voedselarme, open vegetaties (embryonale en witte duinen) voorkomen. Verder van de kust neemt de dynamiek af, waardoor bodems voedselrijker worden en variatie in de vegetatie en daarmee de fauna optreedt.

Hier liggen de zogenaamde grijze duinen, de duingraslanden en -valleien, afgewisseld met struikgewas. Nog verder naar het binnenland zijn vaak duinbossen te vinden.

Historie

In Berkheide is de vegetatie sterk beïnvloed door eeuwenlang menselijk gebruik. Meijndel bestond tot in de jaren vijftig nog voor het grootste deel uit open en gesloten duingraslanden. Ongeveer 1.400 meter uit de kustlijn kwamen pas struiken van 1 tot 5 meter hoog in groten getale voor. Duinbos beperkte zich tot de grote midden-duinvalleien en enkele aangeplante populierenbosjes.

Tegenwoordig is het hoge struikgewas en bos opgerukt tot 500 meter vanaf de kustlijn. Ook in Berkheide was een toename van duindoornstruiken en -bos. Dit kwam door menselijke beïnvloeding en een sterke afname van de konijnstand (door dodelijke ziektes in de jaren '80 en '90). Begrazing door konijnen is belangrijk voor de instandhouding van (droge) duingraslanden. Met het graven van holen zorgt het konijn voor (lokale) verstuiwing waardoor het duin weer verjongt. Doordat de konijnstand nooit meer op het oude niveau (van voor de jaren '80) is teruggekomen, is de inzet van runderen, paarden en inmiddels ook schapen belangrijk voor behoud van korte en goed te begrazen vegetatie. Dit zorgt er ook voor dat de nog aanwezige konijnen voldoende laag voedsel kunnen vinden.

Huidig gebied

Het duinlandschap is het meest fijnmazig gevarieerde en complexe landschap in Nederland en herbergt een zeer rijke diereengemeenschap. Dit wordt mede bepaald door grote hoogteverschillen, want hierdoor ontstaan vlak naast elkaar warme, droge, voedselarme zuidhellingen en duintoppen die gevoelig zijn voor erosie, en vochtige, koele, voedselrijke noordhellingen en valleien waar plantengroei en bodemopbouw overheersen. Voor veel dieren betekent dit dat leefgebieden die dienen als nestplaats, schuilplaats, foerageergebied of overwinteringslocatie zeer dicht bij elkaar liggen. Hetzelfde geldt voor de sterke variatie in vegetatie, variërend van laag gras, hoog gras, tot struikgewas en duinbossen.

Staatsbosbeheer en Dunea zijn de grootste natuurbeheerders en eigenaren in het Natura 2000-gebied. Het ministerie van Defensie beheert Uilenbosch en de Kom en is daar (deels) eigenaar van. In de binnenduinrand zijn enkele delen in beheer en eigendom van particulieren.

Toekomst gebied

Op de lange termijn (2030) wordt verspreid over de zeereep natuurlijke verstuiwing mogelijk, door waar dat kan terughoudend te zijn bij herstel van stormschade en te voorkomen dat er nieuwe belemmeringen voor verstuiwing komen. Ook worden kleinschalige en middelgrote verstuiwingen mogelijk door op locatie struiken en hun wortels uit de zeereep te verwijderen. Deze maatregelen hebben een gunstige invloed op duingraslanden, wat aansluit bij de Natura 2000-doelstellingen.

Gebruik

Meijndel & Berkheide is onderdeel van het kustlandschap. De kustverdediging, zowel voor de waterveiligheid als voor defensie, is van oudsher een belangrijke gebruiksfunctie. Dat geldt ook voor de drinkwatervoorziening. In 1874 begon de Duinwaterleiding van 's-Gravenhage (DWL) met waterwinning in de duinen bij Scheveningen. Eerst drinkwaterplassen en later de infiltratieplassen bepalen mede het landschap. Een belangrijke gebruiksfunctie is verder recreatie. Vooral de open en dus toegankelijke leefgebieden van de meervleermuis en de nauwe korfslak zijn kwetsbaar voor verstoring door recreatief gebruik.

Welke natuur wordt beschermd in Meijndel & Berkheide en welke maatregelen worden genomen?

In het aanwijzingsbesluit staat precies welke natuursoorten, dieren en/of planten beschermd moeten worden. Die natuursoorten worden uitgedrukt in habitats (leefgebieden). Voor Meijndel & Berkheide zijn tien verschillende typen habitats aangewezen, voor soorten de nauwe korfslak en de meervleermuis.

Witte duinen en kalkrijke grijze duinen

Langs de kust zijn recent de pilots voor dynamisch zeereepbeheer uitgevoerd. Hierdoor wordt de invloed van verstuwingsdynamiek vergroot. Ook wordt terughoudend opgetreden met herstel van de zeewering na stormschade. Er wordt een daling voorzien van de stikstofdepositie. Deze en andere maatregelen uit het beheerplan leiden voor de witte duinen tot geringe daling van het oppervlak en een lichte verbetering van de kwaliteit. Voor de kalkrijke grijze duinen wordt verwacht dat het maatregelenpakket leidt tot een uitbreiding van het areaal en een verbetering van de kwaliteit.

Kalkarme grijze duinen

Voor een groot deel van Meijndel & Berkheide wordt, naast het reguliere natuurbeheer, in de eerste beheerplanperiode aanvullend beheer uitgevoerd, gericht op het tegengaan van vergrassing en verstruweling.

Over het geheel wordt met de maatregelen een uitbreiding van het areaal voorzien en een kwaliteitsverbetering voor de kalkarme grijze duinen.

Duindoornstruweel

Voor duindoornstruweel wordt enige afname van het areaal voorzien in de eerste beheerplanperiode. Deels heeft dit te maken met uitvoering van (pilots) dynamisch zeereepbeheer, waarbij enkele hectares struweel zijn verwijderd. Deels heeft dit ook te maken met de uitvoering van natuurherstelprojecten, waar struweel is gekapt om opnieuw pionierstadia te realiseren, ten behoeve van de ontwikkeling van grijze duingraslanden en vochtige duinvalleien. Dit speelt met name in de deelgebieden Helmduinen en Prinsenduinen en Kijfhoek, Bierlap en Meeuwenhoek.

De afname van duindoornstruweel is toegestaan ten gunste van de ontwikkeling (omvang en kwaliteit) van de urgente doelstellingen voor grijze duinen.

Duinbossen

In de eerste beheerplanperiode sluiten de maatregelen voor de droge, de natte en de binnenduimbossen aan bij het huidige bosbeheer. Natuurlijke veroudering zorgt grotendeels voor de gewenste kwaliteitsverbetering. Waar nodig kan gericht worden ingegrepen om de verspreiding van exoten te beteugelen.

Aanvullend zijn er mogelijkheden voor gerichte aanvullingen van het bosbeheer. Afhankelijk van de situatie ter plaatse zijn gericht aanvullende kleinschalige maatregelen voorzien ter verbetering van structuur en functie.

Op lange termijn wordt met dit beheer een kwaliteitsverbetering gerealiseerd. Aangezien dit een zeer geleidelijk proces is, kan op korte termijn niet expliciet worden aangegeven waar kwaliteitsverbetering optreedt.

Vochtige duinvalleien (open water en kalkrijk)

Diverse natuurherstel- en regeneratieprojecten hebben geleid tot gunstige omstandigheden voor kwelplassen in het westen van Meijndel. In de eerste beheerplanperiode ligt de nadruk op het volgen van de ontwikkeling in de kwelplassen. Gezien de gunstige abiotische situatie (minerale bodem, gunstige kwelstroming) zijn (aanvullende) beheermaatregelen voor open water in de 1^e beheerplanperiode niet aan de orde.

Voor de kalkrijke duinvalleien ligt de nadruk in de eerste beheerplanperiode op voortzetting van het reguliere beheer (voortzetten extensieve begrazing, maaibeheer) en het volgen van de ontwikkelingen. Verschrallingsbeheer in Lentevreugd (maaïen en afvoeren naast extensieve jaarrond begrazing) leidt mogelijk op termijn tot kalkrijke vochtige duinvalleien.

Vochtige duinvalleien (hogere moerasplanten)

In helofyten- / moerasvegetaties ligt de nadruk op voortzetting van het extensieve beheer (extensieve begrazing in grote begrazingseenheden, gefaseerd beheer overjarig riet). Daar waar mogelijk (meeliften op projecten, aanpassing begrazingsgebieden) worden voor moerasvogels waardevolle moerasvegetaties lokaal gevrijwaard van grote grazers om vertrapping te voorkomen.

Nauwe korfslak

Voor de nauwe korfslak worden in de 1^e beheerplanperiode geen specifieke beheermaatregelen uitgevoerd. De soort profiteert op termijn van het instandhouden van het half open duinlandschap. Wel dient bij (nieuwe) beheeringrepen afdoende rekening te worden gehouden met het voorkomen van belangrijk leefgebied van de soort.

Meervleermuis

Voor de meervleermuis is het beheer in de eerste beheerplanperiode gericht op het instandhouden van de winterobjecten. De meervleermuis overwintert in de bunkers. Daar blijven de toegangspunten voor de vleermuizen toegankelijk (voorkomen overstuiving en opgaande begroeiing) en wordt de gronddekking op de bunkercomplexen behouden. Ook wordt het ingezette beheer van de toegangsdeuren van de bunkers (hufferproof maken van toegangen) voortgezet. Met toezicht en handhaving (nader uit te werken in een toezicht- en handavingsplan) wordt voldoende rust in het paar- en overwinteringsseizoen (augustus tot en met april) behouden.

Conclusie Beheerplan

Het conceptbeheerplan voor Meijendel & Berkheide bouwt voort op het natuurbeheer dat vooral Dunea en Staatsbosbeheer hebben ingezet. De stikstofmaatregelen betekenen aanvullend natuurbeheer. Op langere termijn is er ruimte voor verbetering en uitbreiding van de Natura 2000-doelen. Het gebruik kan voort in de traditie die daarvoor in de loop der jaren is gevestigd. Doordat het gebied in een stedelijke omgeving ligt vergen nieuwe initiatieven voor gebruik aandacht in het spanningsveld gebruik en natuur. De precieze inzet voor uitbreidingen van de natuurdoelen zullen de volgende beheerplanperioden bepaald moeten worden, nadat de effecten van de natuurprojecten die zijn en worden uitgevoerd in beeld zijn gebracht. Het Natura 2000-beheerplan maakt zichtbaar dat in de verhouding gebruik en natuur een gezonde basis is gevestigd en dat een pakket aan beheermaatregelen wordt getroffen dat in die verhouding past.